

BELEIDSDOORLICHTING RUIMTELIJK BELEID 2006

1	INLEIDING	2
2	WAT IS HET PROBLEEM DAT AANLEIDING IS (GEWEEST) VOOR HET BELEID? IS DIT PROBLEEM NOG ACTUEEL ?	2
3	WAT IS DE OORZAAK VAN HET PROBLEEM?	2
4	WAAROM REKENT DE OVERHEID HET TOT HAAR VERANTWOORDELIJKHEID OM HET PROBLEEM OP TE LOSSEN?	2
5	WAAROM LIGT DE VERANTWOORDELIJKHEID OP RIJKSNIVEAU (EN NIET OP DECENTRAAL OF EU-NIVEAU?) HOE IS DE VERANTWOORDELIJKHEID VORMGEGEVEN EN WAAROM?	3
6	WELKE DOELSTELLING HEEFT DE OVERHEID GEFORMULEERD VOOR DE OPLOSSING VAN HET PROBLEEM?	4
7	WELKE INSTRUMENTEN WORDEN INGEZET? HOE IS DE SAMENHANG TUSSEN DE INSTRUMENTEN? IS ER SPRAKE VAN OVERLAP? WAT IS BEKEND OVER DE UITVOERING VAN HET BELEID EN OVER DE DOELMATIGHEID VAN DE BEDRIJFSVOERING?	5
7.1	Organiseren van het ruimtelijke afwegingsproces in Nederland	5
7.2	Uitvoeren van de plannen voor de nationale ruimtelijke hoofdstructuur	7
7.3	Relatie tussen de uitvoeringsacties en de inhoudelijke doelstellingen.	8
7.4	Stand van zaken: Organiseren ruimtelijk afwegingsproces	11
7.5	Stand van zaken: Uitvoeren van de plannen voor de nationale ruimtelijke hoofdstructuur	17
8	WAT IS HET EFFECT VAN DE INSTRUMENTEN OP DE GEFORMULEERDE DOELSTELLINGEN (OPLOSSING VAN HET PROBLEEM)? HEBBEN INSTRUMENTEN OP ANDERE BELEIDSTERREINEN OOK BELANGRIJKE EFFECTEN OP DE GEFORMULEERDE DOELSTELLINGEN? WAT ZIJN BELANGRIJKE POSITIEVE EN NEGATIEVE NEVENEFFECTEN?	23
9	HOE WORDT DE HOOGTE BEPAALD VAN DE BUDGETTEN DIE WORDEN INGEZET? WAT IS HIERVAN DE ONDERBOUWING?	26
10	BIJLAGE 1 OVERZICHT RELEVANT EVALUATIEONDERZOEK	29
11	BIJLAGE 2 VROM-DOELENBOOM (RUIMTELIJK BELEID)	31

1 Inleiding

Conform de Regeling Periodiek evaluatieonderzoek en beleidsinformatie 2006 dient beleid gericht op de realisatie van de algemene of operationele beleidsdoelstellingen periodiek geëvalueerd te worden in een beleidsdoorlichting, waarbij de beleidsdoorlichting het karakter moet hebben van een syntheseonderzoek. De voorliggende beleidsanalyse heeft betrekking op het ruimtelijk beleid, waarbij de analyse zich specifiek richt op het door VROM uitgevoerde deel van het beleidsveld. Immers ook door de sectordepartementen wordt ruimtelijk relevant beleid geformuleerd en tot uitvoering gebracht. Een integraal overzicht van de voortgang en effectiviteit van het totale ruimtelijke beleidsveld wordt reeds tweejaarlijks gegeven in de Uitvoeringsagenda Nota Ruimte. Deze Uitvoeringsagenda Nota Ruimte is een instrument om de verantwoordelijkheden tussen de diverse departementen en tussen Rijk en decentrale overheden duidelijk te maken alsmede deze te koppelen aan acties. De laatste uitvoeringsagenda Nota Ruimte is recentelijk verschenen (2006).

2 Wat is het probleem dat aanleiding is (geweest) voor het beleid? Is dit probleem nog actueel?

In de schaarse ruimte die we hebben zijn er een groot aantal functionaliteiten, (wonen, recreatie, bedrijven, natuur) die tegen elkaar afgewogen moeten worden. Sinds het midden van de vorige eeuw hebben we daarom een planningsstelsel ontwikkeld waarin de rijksoverheid kaderstellende bevoegdheden heeft voor lagere overheden en particulieren.

3 Wat is de oorzaak van het probleem?

Nederland is een zeer dichtbevolkt land. Geen stukje grond blijft tegenwoordig ongebruikt; we kennen geen "woeste gronden" meer. We hebben land op de zee veroverd om ruimte te bieden aan de veelsoortige activiteiten van onze inwoners. Maar omdat inpolderingen en ontginningen duur zijn (niet alleen financieel maar ook in termen van opgeofferde functies), hebben we een lange traditie in het zuinig omgaan met de schaarse ruimte. Daarin is Nederland redelijk uniek.

4 Waarom rekent de overheid het tot haar verantwoordelijkheid om het probleem op te lossen?

In een dichtbevolkt land als Nederland is het noodzakelijk dat de overheid zich bemoeit met de verdeling van de schaarse ruimte. Dat komt omdat het ruimtegebruik gevolgen heeft die verder reiken dan voor de directe gebruiker of eigenaar van die ruimte. Deze "externe effecten" of collectieve belangen kunnen zowel esthetisch van aard zijn (je dagelijkse uitzicht wordt bedorven door een lelijk gebouw), functioneel zijn (als iemand niet wil verhuizen krijgt een snelweg onnodig veel bochten) en/of de toekomstige bestemmingsmogelijkheden van de ruimte voor lange tijd vastleggen (de natuurgebieden die bij ruilverkavelingen verloren gingen, krijgen we nu (deels) slechts tegen hoge kosten weer terug). Veranderingen van het ruimtegebruik zijn kostbaar en ingrijpend en zijn voor een lange periode bepalend voor het soort activiteiten dat op een

bepaalde locatie mogelijk is. Keuzes moeten daarom goed overwogen worden. Particulieren hechten doorgaans weinig belang aan externe effecten, vooral wanneer die ver in de toekomst worden verwacht. Dat ligt ver achter hun tijdhorizon. Daarom heeft de overheid hier de taak om collectieve en private belangen af te wegen bij de verdeling van schaarse ruimte. Op deze manier proberen we het ruimtegebruik in Nederland te optimaliseren. Daar is collectieve besluitvorming voor nodig. Vervolgens is de overheid vaak ook nodig bij de realisatie van de plannen omdat dat de financiële capaciteiten van private partijen vaak te boven gaat.

5 Waaronder ligt de verantwoordelijkheid op rijksniveau (en niet op decentraal of EU-niveau?) Hoe is de verantwoordelijkheid vormgegeven en waarom?

Bovenstaande overheidstaken kunnen op verschillende bestuurlijke niveaus worden uitgevoerd. De mate van centralisatie of decentralisatie wordt deels bepaald door de heersende politieke voorkeur in het land, maar ook door wat in de praktijk functioneel blijkt te zijn. De huidige regering hanteert het motto “, Decentraal wat kan, centraal wat moet” en legt daarmee meer nadruk op decentralisatie dan vorige kabinetten. Dat past overigens bij de huidige maatschappelijke ontwikkelingen, waarin emancipatie en individualisering domineren. Bij deze nieuwe benadering past het om de belangenafwegingen op het laagste niveau te laten plaatsvinden tenzij er (substantiële) belangen in het geding zijn die dat schaalniveau overstijgen. Dan gaat het bijv. om de collectieve belangen van voldoende bereikbaarheid, voldoende ruimte voor natuur, woningbouw en voor bedrijven. Bij deze onderwerpen zijn collectieve belangen verknoot met private belangen, vooral bij de laatste twee, en dat maakt de besluitvorming over het ruimtegebruik voor deze functies complex. Er is geen enkel bestuurlijk niveau waarop alle belangen integraal kunnen worden afgewogen. Op het niveau van een aan te leggen bedrijfsterrein kunnen aanlegkosten worden afgewogen tegen opbrengsten uit verkoop en/of exploitatie. Op het gemeenteniveau kunnen de voordelen voor de lokale bevolking (extra werkgelegenheid en dus extra inkomsten) worden afgewogen tegen de mogelijke nadelen (zoals minder landbouwgrond, aantasting van het landschap, grotere kans op ongevallen, extra verkeer). Op provinciaal niveau zullen de gevolgen voor de regionale arbeidsmarkt, voor de verkeerscirculatie, voor het landschap, voor de waterhuishouding en voor de natuur zwaarder wegen dan op gemeentelijk niveau. Wanneer elke gemeente bijv. een industrieterrein gaat aanleggen, zal het aanbod de vraag gemakkelijk kunnen overstijgen en zullen een aantal gemeenten in (financiële) moeilijkheden komen. Op nationale schaal kunnen zich soortgelijke afstemmingsproblemen voordoen, vooral wanneer het om grootschalige vormen van ruimtegebruik gaat of om vormen met nationale impact, zoals spoorlijnen, snelwegen of mainports. Enige afstemming is dus wenselijk, vooral omdat afstemming via de markt hier weinig houvast biedt. Markten veranderen namelijk doorgaans sneller dan ruimtelijke ingrepen kunnen worden gepland en gerealiseerd. Om een robuuste ruimtelijke inrichting te realiseren moet de overheid (op diverse schaalniveaus) dus voor afstemming zorgen van dit soort beslissingen, hoe moeilijk dat ook is.

Op rijksniveau gaat het dan om afstemming tussen o.a. ruimte voor woningen (afgeleid van de verwachte bevolkingsontwikkeling), ruimte voor bedrijven om voldoende werkgelegenheid te bieden en (nationaal) inkomen te genereren, ruimte voor transportsystemen en ruimte voor recreatie en natuurbeleving. Naarmate we meer activiteiten op ons kleine grondgebied willen uitvoeren, wordt de locatiekeuze belangrijker voor een succesvolle uitvoering van die activiteiten. Het handelen van de rijks overheid is er hierbij

op gericht om de realisatie van collectieve doelen mogelijk te maken *naast* het nastreven van private belangen. Een optimale afstemming van beslissingen over ruimtegebruik vereist een heldere toedeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden aan alle betrokken overheden. Omdat de rijksoverheid over wettelijke bevoegdheden beschikt, kan zij deze spelregels het beste vastleggen, periodiek actualiseren en toezien op de naleving ervan. De rijksoverheid is ook de aangewezen partij om (namens Nederland) met buurlanden te onderhandelen over wederzijdse afstemming van het ruimtegebruik, vooral daar waar grensoverschrijdende invloeden optreden. Vervolgens moet het Rijk de nationale kaders ontwikkelen voor de ruimtelijke beslissingen van provincies en gemeenten (de rijksvisie), hen ondersteunen bij de uitvoering van de aan hen toegemeten taken en toezien op een juiste uitvoering daarvan. In sommige gevallen zal het Rijk zelf de uitvoering van ruimtelijk beleid ter hand moeten nemen, met name wanneer gebiedsoverstijgende, collectieve belangen in het geding zijn, zoals rond mainports, bij verstedelijkingsopgaven in de Randstad of bij bescherming van cultuurhistorische landschappen.

6 Welke doelstelling heeft de overheid geformuleerd voor de oplossing van het probleem?

Dit kabinet heeft er voor gekozen om zich intensief te bemoeien met de uitwerking van het beleid en de uitvoering van de gebieden die onderdeel uitmaken van de nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur. Daarbuiten wil zij zich selectief opstellen en ligt de verantwoordelijkheid voor beleid en uitvoering bij provincies en gemeenten. Voor een goed functioneren van Nederland als geheel is er echter door het Rijk voor heel Nederland een basiskwaliteit omschreven die bij alle ruimtelijke afwegingen moet worden nagestreefd. Bij de uitvoering van beleid heeft de ruimtelijke ordening plaatsgemaakt voor ontwikkelingsplanologie en voor integraal gebiedsgericht werken. Deze werkzaamheden van de rijksoverheid zijn te groeperen in twee taken op het terrein van ruimtelijke ordening:

Organiseren van het ruimtelijke afwegingsproces in Nederland.

Hierin zijn de taken samengebracht op het gebied van wet- en regelgeving, visievorming, generieke ondersteuning van provincies en gemeenten en onderhandelen over internationale afspraken over ruimtegebruik; en (VROM artikel 4)

Uitvoeren van de plannen voor de nationale ruimtelijke hoofdstructuur (nRHS)

voor zover bemoeienis van de rijksoverheid noodzakelijk is (VROM artikel 5).

De inhoudelijke doelstellingen van VROM in relatie tot het organiseren van het ruimtelijke afwegingsproces zijn¹:

- Het onderhouden van ruimtelijk relevante wet- en regelgeving (art. 4).
- Het ordonneren en optimaliseren van ruimtelijke afwegingsprocessen (art. 4).
- Decentrale overheden in staat stellen hun ruimtelijke beleid uit te voeren (art. 4).
- Het Nederlandse belang in brengen in Europese kaders die van invloed zijn op de ruimtelijke afweging (art. 4).

¹ Dit betreft voornamelijk procesdoelen. Op het proces van uitvoering wordt ingegaan in paragraaf 7.3. De doelstellingen zullen als zodanig verder niet meer behandeld worden bij de te bereiken effecten.

De inhoudelijke doelstellingen van VROM in relatie tot het uitvoeren van de plannen voor de nationale ruimtelijke hoofdstructuur (nRHS) zijn:

- Om de internationale concurrentiepositie te versterken (art. 5)
- Om krachtige steden en een vitaal platteland te bevorderen. (art. 5)
- Om (inter)nationale ruimtelijke waarden te borgen en te ontwikkelen. (art. 5)
- Om bijzondere landschappelijke en cultuurhistorische waarden te borgen en ontwikkelen (art. 5)
- Om natuurwaarden te borgen en ontwikkelen (art. 5)
- Om bereikbare en toegankelijke recreatievoorzieningen in en rond te steden te versterken (art. 5)
- Om variatie tussen stad en land te versterken (art. 5)
- Om milieu en veiligheidsaspecten vroegtijdig, gebiedsgericht en geïntegreerd in de ruimtelijke plannen te betrekken (art. 11)

De VROM-inspectie houdt toezicht en handhaaft de naleving van VROM-beleid en – regelgeving

- Om een succesvolle uitvoering en naleving van het beleid voor wonen, ruimte, milieu en veiligheid te bereiken (ar. 12)

7 Welke instrumenten worden ingezet? Hoe is de samenhang tussen de instrumenten? Is er sprake van overlap? Wat is bekend over de uitvoering van het beleid en over de doelmatigheid van de bedrijfsvoering?

7.1 Organiseren van het ruimtelijke afwegingsproces in Nederland

Aan VROM is de verantwoordelijkheid gegeven voor het inrichten en onderhouden van het besluitvormingsproces rond het ruimtegebruik in Nederland. Om die besluitvorming in goede banen te leiden, is een wettelijk kader ontwikkeld waarin taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van alle betrokken partijen zijn vastgelegd: de Wet Ruimtelijke Ordening. VROM zorgt er voor dat deze wet regelmatig wordt aangepast aan veranderde maatschappelijke omstandigheden en ziet toe op de naleving ervan.

Een van de kerntaken van de rijksoverheid is het voorbereiden en begeleiden van planologische kernbeslissingen (PKB's). Die bevatten een integrale visie op de ruimtelijke inrichting van (delen van) het land, die kaderstellend is voor de ruimtelijke beslissingen van lagere overheden, neergelegd door provincies in streekplannen en door gemeenten in bestemmingsplannen. De recente Nota Ruimte beschrijft die visie voor de periode 2010-2030. In die nota heeft het kabinet ook de oude taakverdeling tussen Rijk, provincies en gemeenten aangepast. Bij het opstellen van dergelijke rijksbrede visies worden diverse collectieve (maar doorgaans sectorale) belangen tegen elkaar afgewogen. Het is belangrijk dat dit op een transparante manier gebeurt door een daartoe aangewezen, herkenbare organisatie die over de benodigde expertise beschikt en zich zo neutraal mogelijk kan opstellen ten opzichte van de te maken afwegingen. In Nederland is deze taak toegewezen aan het directoraat-generaal Ruimte van VROM.

VROM maakt niet alleen plannen voor de ruimtelijke inrichting van Nederland (de rijks-visies) maar ondersteunt ook departementen, provincies en gemeenten bij de uitvoering ervan. Dat gebeurt in zijn algemeenheid door generieke regels op te stellen die zorgen voor een basiskwaliteit in heel Nederland en door toe te zien op de naleving daarvan.

VROM vertegenwoordigt Nederland in internationale fora op het terrein van ruimtegebruik. Vanuit zijn integrale verantwoordelijkheid voor ruimtelijke ordening is VROM een voor de hand liggend aanspreekpunt voor buitenlandse organisaties. Van oudsher zijn er bilaterale contacten met buurlanden over gezamenlijke ruimtelijke kwesties, zoals de grensoverschrijdende waterproblematiek, de aansluiting van transportinfrastructuur en de ontwikkeling van grensoverschrijdende landschappen en het bouwen van voorzieningen in de grensstreek met grensoverschrijdende invloeden (zoals windmolens, vliegvelden en kerncentrales). Momenteel krijgt samenwerking met EU-lidstaten vorm in het kader van het Europees Ruimtelijk Ontwikkelings Perspectief (EROP). Daarin is overeenstemming bereikt over de fundamentele principes van het ruimtelijk beleid in Europa en worden beleidsvoorstellen ontwikkeld voor transnationale en Trans-Europese ruimtelijke problemen.

Internationale afspraken over ruimtegebruik leiden tot herziening van nationale arrangementen. VROM zorgt er voor dat EU-verordeningen worden vertaald in aanpassingen in de Nederlandse wet- en regelgeving. VROM zorgt ook voor aanpassing of instelling van specifieke planologische regimes, die het gevolg zijn van andere internationale afspraken, zoals bijvoorbeeld neergelegd in de Vogel- en Habitat richtlijn van de EU en de werelderfgoedlijst van UNESCO. Er is een groeiende tendens dat de EU vanuit allerlei sectorale doelstellingen het ruimtelijk beleid van lidstaten gaat bepalen, zoals bij het structuurbeleid voor de landbouw of bij de bescherming van waardevolle landschappen. Vanuit de Nederlandse behoefte tot ruimtelijke afstemming is dit zeer ongewenst. Daarom zal VROM zich in toenemende mate invloed moeten gaan uitoefenen op de ontwikkeling van een Europees ruimtelijk beleid.

Wat betreft in te zetten instrumenten zijn de belangrijkste hiervan voor VROM:

Wet en regelgeving:

- Nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening (Wro)
- Grondexploitatiewet (wijziging Wro)
- Wet voorkeursrecht gemeenten

Kaderstelling:

- Streekplannen

Financieel:

- Subsidie Interdepartementale Commissie Economische structuurversterking/Kennisinfrastructuur (ICES/KIS);

Bestuurlijk:

- Programma-aanpak (zie ook Programma-aanpak Nota Ruimte, kamerstukken II, 2004-2005, 29 435 XI, nr. 16.)
- Gemeenschappelijk ontwikkelingsbedrijf

Communicatie:

- Digitale Uitwisseling in Ruimtelijke Processen (DURP)
- Agenda gebiedsontwikkeling

Doorwerking en handhaving

- Doorwerking
- Preventief toezicht

7.2 Uitvoeren van de plannen voor de nationale ruimtelijke hoofdstructuur

Sinds de Nota Ruimte beperkt het Rijk zich bij de uitvoering van het ruimtelijk beleid tot de vormen van ruimtegebruik die van nationaal belang zijn en die worden aangeduid met de term "Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur" (RHS). De rest wordt overgelaten aan provincies en gemeenten, die echter wel aan nationaal vastgestelde proceseisen moeten voldoen (zie taak c).

De RHS bestaat uit het hoofdwegennet en de railinfrastructuur, alle waterstaatkundige voorzieningen, de belangrijke gebieden voor economische ontwikkeling (mainports), de stedelijke netwerken en de gebieden met grote culturele, landschappelijke of ecologische waarden. De uitvoering van het beleid voor deze gebieden is verdeeld over diverse ministeries. V&W is primair verantwoordelijk voor het wegennet, de railinfrastructuur en de waterhuishouding. LNV is verantwoordelijk voor de nationale landschappen en de ecologische hoofdstructuur. OC&W draagt zorg voor bescherming van cultureel waardevolle gebieden (Belvedere-gebieden). VROM participeert in de realisatie van verschillende onderdelen van de ruimtelijke hoofdstructuur met de bedoeling de ruimtelijke kwaliteit² te verhogen en ruimtelijke samenhangen te realiseren. VROM beperkt zich daarbij tot het realiseren van de *ruimtelijke* randvoorwaarden voor de ontwikkeling en bescherming van de RHS. Daarnaast verzorgt VROM de coördinatie van alle rijksactiviteiten voor de RHS. Zij doet dat door middel van de uitvoeringsagenda van de Nota Ruimte en een hieraan gekoppelde tweejaarlijkse rapportage over de voortgang van het beleid. Dit vraagt van VROM een betrokken, neutrale rolinvulling.

Wat betreft de in te zetten instrumenten zijn de belangrijkste hiervan voor VROM:

Wet en regelgeving:

- Grondexploitatiewet (wijziging Wro)
- PKB Waddenzee

Financieel:

- Subsidies Nieuwe Sleutelprojecten (NSP)
- Subsidie Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK)
- Belvedere
- Bufferzones

Bestuurlijk:

- Programma Zuidvleugel
- Strategische agenda Randstad
- Nationale stedelijke netwerken
- Kabinetsstandpunt Schiphol

² Ruimtelijke kwaliteit is een verzamelterm voor de collectieve en private doelen t.a.v. de ruimtelijke inrichting. Die inrichting moet functioneel, mooi en duurzaam zijn, d.w.z. een flink aantal jaren meekunnen.

7.3 Relatie tussen de uitvoeringsacties en de inhoudelijke doelstellingen.

De relatie tussen de uitvoeringsacties en de inhoudelijke doelstellingen staat weergegeven in bijlage 2, de zogenaamde doelenboom. Gezien de korte termijn waarop de Nota Ruimte in werking is, is er nog weinig bekend over de effectiviteit van het beleid cq. is er nog weinig bekend in hoeverre de doelstellingen van de Nota Ruimte ook daadwerkelijk bereikt zullen worden. Wel is reeds in meerdere evaluaties ex durante gekeken naar de sturingsfilosofie en de processen die een rol spelen bij de uitvoering van beleid en die mede de efficiency van het beleid bepalen. Met name het advies van de VROMraad "Ruimte geven, ruimte nemen" heeft specifiek gekeken naar de sturingsfilosofie die achter het beleid ligt en heeft daar enkele kanttekeningen bij geplaatst. In deze paragraaf zal kort ingegaan worden op de bevindingen.

Sturingsfilosofie 'Decentraal wat kan, centraal wat moet,.

In de Nota Ruimte staat een nieuwe sturingsfilosofie centraal. Decentraal wat kan, centraal wat moet. De nieuwe sturingsfilosofie "Decentraal wat kan, centraal wat moet" is ingegeven door de zich ontwikkelende netwerkverhoudingen tussen overheden, markt en maatschappelijke organisaties. De relaties tussen rijksoverheid en decentrale overheden zijn platter geworden [1]. In de nieuwe verhoudingen past een meer op samenwerking gerichte stijl van besturen, waarin overheden samen met maatschappelijke en marktpartijen werken aan planontwikkeling en planuitvoering. Tegelijkertijd moet de (rijks)overheid helder zijn over de eigen positie en wat zij van andere partijen verwacht.

De vier pijlers onder de nieuwe sturingsfilosofie zijn decentralisatie, deregulering, uitvoeringsgerichtheid en ontwikkelingsgerichtheid. Decentralisatie betekent dat verantwoordelijkheden zo dicht mogelijk bij burgers en betrokken partijen worden neergelegd en dat helder wordt gedefinieerd wie waarop aanspreekbaar is. In de praktijk betekent dit meer ruimte voor decentrale overheden voor het voeren van een eigen beleid, een duidelijke scheiding tussen lokale, bovenlokale, provinciale en rijksbelangen bij de inzet van de bevoegdheden van de Wro en een meer ontwikkelingsgerichte rol voor provincies. Deregulering betekent minder gedetailleerde regels en voorschriften en sturing op hoofdlijnen. Uitvoeringsgerichtheid betekent dat rijksmiddelen zoveel mogelijk gecoördineerd en gebundeld worden ingezet. Er komt nieuw instrumentarium beschikbaar om de uitvoeringskracht van decentrale overheden te versterken.

Bovendien worden decentrale overheden met kennisontwikkeling en deskundigheidsbevordering ondersteund. Ontwikkelingsgerichtheid betekent dat het accent in de Nota verschuift van het stellen van beperkingen naar het stimuleren van ontwikkelingen, waarbij in de praktijk vanuit een gebiedsgerichte aanpak wordt gewerkt. In de (geactualiseerde) Uitvoeringsagenda zijn rijksacties opgenomen, geselecteerd op wat centraal moet.

De VROM-raad heeft in maart 2006 een advies aangeboden aan de minister van VROM onder de titel 'Ruimte geven, ruimte nemen; voorstellen ter verbetering van de uitvoering van het ruimtelijk beleid'.

Het advies van de VROM-raad: Ruimte geven, ruimte nemen

De VROM-raad heeft in het advies "Ruimte geven, ruimte nemen" [1] de in de praktijk ervaren knelpunten in de uitvoering van het ruimtelijk beleid geïnventariseerd en is vervolgens nagegaan in hoeverre verwacht kan worden dat het nieuwe beleid en de nieuwe sturing in de Nota Ruimte oplossingen bieden. De knelpunten die de VROM-raad signaleert betreffen vooral een verlies aan tempo en kwaliteit.

De raad constateert dat de sturingsfilosofie goed aansluit op de huidige maatschappelijke context en dat er hard is gewerkt aan nieuw instrumentarium en nieuwe verantwoordelijkheidsverdelingen om de uitvoering een impuls te geven. De raad constateert echter ook dat het sturingsprincipe "Centraal wat moet, decentraal wat kan." vragen oproept en nog onvoldoende duidelijk maakt wat men bij de uitvoering van elkaar mag of moet verwachten. De raad adviseert meer duidelijkheid te geven over de ruimte die partijen krijgen en de ruimte die het Rijk zelf inneemt.

Het principe "centraal wat moet" wordt uitgewerkt in vijf punten: Neem de regie, geef duidelijkheid over de rijksagenda, ontwikkel nieuwe checks en balances, bewaak de continuïteit op de lange termijn en onderbouw de nieuwe sturingsfilosofie. Het principe "decentraal wat kan" wordt uitgewerkt in drie aanbevelingen: voorzie de decentrale overheden van instrumenten en middelen, ontwikkel expertise die past bij de nieuwe rollen en samenwerking, investeer in nieuwe verhoudingen.

Het Kabinet [2] heeft hierop een reactie gestuurd aan de Tweede Kamer. Zoals ook in die reactie staat stelt het kabinet vast dat de provincies goed op weg zijn om deze nieuwe taken op te pakken. Het kabinet heeft er vertrouwen in dat deze positieve ontwikkeling zich voortzet en wil de andere overheden de tijd gunnen om zaken op te pakken. Door voortdurende monitoring en bestuurlijke contacten gedurende de looptijd van de Uitvoeringsagenda kan dit met elkaar worden gevolgd en eventuele problemen geagendeerd worden. In de Uitvoeringsagenda wordt de sturingsfilosofie verder, concreter ingevuld: De acties in de agenda laten concreet zien wat de rijksinzet is op welke onderdelen van het beleid.

Het Rijk is en blijft verantwoordelijk voor de nationale ruimtelijke hoofdstructuur. Dat betekent duidelijk maken wat de nationale visies en belangen zijn, het betekent meedenken met creatieve oplossingen, het betekent het faciliteren van andere overheden en het betekent niet meer - maar ook niet minder – nationale regels dan noodzakelijk.

Provinciale en lokale overheden zijn veelal beter in staat zijn om de specifieke kenmerken van die ruimtelijke hoofdstructuur en de kansen voor versterking daarvan te kennen. Ook zijn zij beter in staat om de lokale en regionale partijen te betrekken en te mobiliseren. Van deze kennis, ervaring en positie wil het Rijk graag gebruik maken om de nationale doelstellingen van de Nota Ruimte te verwezenlijken. De afgelopen periode zijn er om die uitvoering gestalte te geven nieuwe instrumenten bijgekomen of is het wetgevingsproces in gang gezet. Ervaring leert dat de bekendheid met wet- en regelgeving niet altijd voldoende is en daardoor de geboden instrumenten niet optimaal benut worden. Het Rijk hecht daarom zeer aan goede kennisoverdracht zowel van de mogelijkheden van de al langer bestaande instrumenten als van de nieuwe. Hiermee wordt de decentrale uitvoering versterkt. Als tijdens de uitvoering blijkt dat de bestaande wet- en regelgeving onvoldoende is of belemmerend werkt zal dat leiden tot voorstellen voor aanpassing.

Basiskwaliteit en Ruimtelijke hoofdstructuur.

In de Nota Ruimte wordt duidelijk welke waarden overal tenminste gegarandeerd worden - de 'basiskwaliteit' - en voor welke ruimtelijke structuren het Rijk een grotere verantwoordelijkheid heeft, de nationale 'Ruimtelijke Hoofdstructuur'. Alle beleidsuitspraken van het Rijk in de Nota Ruimte zijn met één van die twee begrippen te verbinden.

Ruimtelijke kwaliteit kan worden uitgedrukt in de begrippen gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde.

In de Nota Ruimte geeft het Rijk voor de nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur en de basiskwaliteit aan welke de daarbij te betrekken kwaliteiten zijn. Op nationaal niveau zorgt het kabinet hiermee voor een goede ruimtelijke kwaliteit. Decentrale overheden zorgen daarvoor op hun schaalniveau.

Daarnaast stellen Nederlandse en internationale verdragen en regels eisen die ruimtelijk van belang zijn. Dit is de 'wettelijke' basiskwaliteit. Het kabinet wil overigens andere overheden stimuleren om zo mogelijk op gebieden als milieu en veiligheid, maar ook landschappelijke kwaliteit en ruimtelijk ontwerp, méér dan alleen basiskwaliteit te realiseren. Uit de vier evaluaties [6,7,8,9] die VROM samen met IPO en VNG heeft uitgevoerd naar de uitvoering van de Nota Ruimte blijkt dat de beleidsontwikkeling voorspoedig verloopt en provincies enthousiast aan de slag zijn met het nieuwe beleid. Er is in het algemeen overeenstemming over de nieuwe taakverdeling tussen Rijk, provincies en gemeenten. De rol- en taakverdeling is echter niet altijd duidelijk, in het bijzonder met betrekking tot basiskwaliteit. De criteria voor ruimtelijke kwaliteit/basiskwaliteit worden als onvoldoende duidelijk ervaren en ruimtelijke kwaliteit is lastig te operationaliseren waardoor het voor provincies onduidelijk is waarop ze worden afgerekend. De conclusies uit de evaluaties zijn besproken op bestuurlijk niveau en er zijn afspraken gemaakt over de andere invulling. Het Rijk geeft de decentrale overheden de ruimte en de tijd om het begrip basiskwaliteit voor hun eigen omgeving uit te werken. Op een beperkt aantal gebieden en plekken in de RHS heeft het Rijk eigen ambities die een kop vormen boven op de decentraal vastgestelde basiskwaliteit. Dat zijn extra kwaliteiten, vaak speciale functies, die al bestaan of gewenst zijn en een nationale of zelfs internationale betekenis hebben en gebaseerd zijn op nationale doelstellingen. Het Rijk bepaalt per gebied en plek wát die kop inhoudt. Dat kan een internationale verbindingroute zijn, maar ook een ecologische waarde die van nationale betekenis is, of speciale woonmilieus die Nederland als geheel aantrekkelijker maken. Door het Rijk wordt hier dan ook in geïnvesteerd. De concrete invulling is een gemeenschappelijke taak van Rijk en decentrale overheden. Juist om de basiskwaliteit en de sturingsfilosofie vast te kunnen houden.

Bestuurlijke afspraken en uitvoeringsafspraken

Op 5 december 2005 is het bestuurlijk afsprakenkader 'De Nota Ruimte, ieder zijn rol' bekrachtigd. De afspraken zijn uitgewerkt in de vorm van een generieke en gebiedsgerichte benadering. In het generieke deel wordt op basis van de PKB aangegeven dat de uitvoering ter hand wordt genomen door Rijk en decentrale overheden. In het gebiedsgerichte deel zijn aanspreekpunten en/of programmabestuurders aangewezen voor de geselecteerde projecten en programma's. De programmabestuurders en aanspreekpunten zijn verantwoordelijk voor de interdepartementale respectievelijk regionale afstemming en voor de afstemming onderling.

In zijn advies over de uitvoering van het ruimtelijke beleid, plaatst de VROM-Raad twee kanttekeningen bij de bestuurlijke afspraken. Ten eerste is er twijfel over de werking van de bestuurlijke afspraken. Met de nieuwe interbestuurlijke verhoudingen wordt de verantwoordelijkheid gelegd op het laagst mogelijke niveau, de doorzettingmacht één niveau hoger. Deskundigen vragen zich af dat gaat werken in (nieuwe) verhoudingen. De bestuurlijke afspraken zijn op dit punt niet veelbelovend aldus de Raad. Zijn indruk is dat er tot nu toe sprake is van veel intentie- in plaats van prestatieafspraken. De bijhorende sanctionering is niet sterk genoeg.

In aansluiting hierop vindt de Raad het doel dat met de afspraken wordt beoogd te bereiken, hoog gegrepen. De Raad vindt het bijzonder belangrijk dat voor een aantal projecten en programma's projectbestuurders en/of aanspreekpunten zijn aangewezen. Hij betwijfelt echter of dit bewerkstelligt dat met de afspraken wordt bevorderd dat Rijk, provincies, regio's en gemeenten daadwerkelijk optreden als één, elkaar onderling aanvullende overheid.

Om de samenwerking tussen het rijk en de andere overheden in de uitvoering te verbeteren wordt in de Uitvoeringsagenda 2006 aangekondigd dat het kabinet met IPO en VNG een Platform uitvoering Nota Ruimte oprichten. Het platform dient om de voortgang en knelpunten bij de uitvoering te bespreken en afspraken te maken over oplossingen. Onder deze noemer zullen rijk en decentrale overheden hun bestaande samenwerking bij het opzetten, uitvoeren en toepassen van evaluatieonderzoek verbreden. Het opstellen van een gezamenlijk programma voor het ontwikkelen van kennis en vaardigheden en voor het stimuleren en faciliteren van de uitvoeringspraktijk is een van de opgaven voor dit platform.

7.4 Stand van zaken: Organiseren ruimtelijk afwegingsproces

nieuwe WRO

Wetgevingstraject Wro, Bro en Invoeringswet

De Tweede Kamer heeft het wetsvoorstel nieuwe Wro in februari 2006 met een ruime meerderheid aangenomen. De Eerste Kamer heeft inmiddels ook ingestemd. Het wetsvoorstel voor de Invoeringswet Wro is begin juli 2006 ter advisering aan de Raad van State gezonden. Het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) is in voorbereiding. Vanaf de inwerkingtreding van de hiervoor genoemde regelingen kunnen rijk, provincie en gemeenten het Wro-instrumentarium inzetten. Gestreefd wordt naar inwerkingtreding in het vierde kwartaal van 2007.

DURP wordt wettelijk verankerd met enige wijzigingen in de Wro zelf, door het opnemen van standaarden in het Bro en via een ministeriële regeling.

Het wetsvoorstel Wijziging van de Wet ruimtelijke ordening inzake de grondexploitatie (Grondexploitatiewet) is op 7 juli 2006 door de Tweede Kamer aanvaard, waarna het aan de Eerste Kamer is gezonden. Gestreefd wordt naar gelijktijdige inwerkingtreding met de Wro.

Vorbereiding op en inzet van nieuwe Wro

Provincies en gemeenten worden vertrouwd gemaakt met de nieuwe Wro. Voor dit doel is er een Invoeringsbegeleidingsproject gestart. In dat project inventariseert VROM de vragen vanuit het veld. Verder treft VROM voorbereidingen voor landelijke en provinciale bijeenkomsten, cursussen, studie- en voorlichtingsmateriaal en dergelijke. Het project loopt door tot in 2007. De vraag in hoeverre het rijk deze instrumenten ook daadwerkelijk gaat inzetten voor de uitvoering van de Nota Ruimte, wordt per onderwerp bepaald. De Wro bevat een evaluatiebepaling. Deze houdt in dat de doeltreffendheid en de effecten van de wet in de praktijk elke vijf jaar zullen worden geëvalueerd.

Wg-plus

De bevoegdheden voor de Wgr-plus regio's worden via de Invoeringswet in de nieuwe Wro opgenomen.

Grondexploitatiewet

Grondbeleidsinstrumenten worden ingezet om nieuwe bestemmingen te realiseren en de daarbij horende financiële aspecten te regelen. Veel beslissingen om het grondbeleidsinstrumentarium te verbeteren en transparanter te maken zijn al genomen in de Nota Grondbeleid (2001). Het kabinet heeft in 2004 aanvullende voorstellen gedaan om met name grondbeleid op regionaal niveau beter voor elkaar te krijgen. De in de Uitvoeringsagenda 2004 aangekondigde acties zijn voltooid. In 2006 heeft VROM in samenwerking met IPO en VNG een evaluatieonderzoek uitgevoerd naar de bijdrage van het grondbeleid aan het bereiken van de doelen van de Nota Ruimte. Conclusie was dat de huidige grondbeleidsinstrumenten hiervoor redelijk goed ingezet kunnen worden. Een vergelijking met een onderzoek uit 2000 laat zien dat gemeenten de grondexploitatie steeds vaker samen met marktpartijen voeren.

De uitkomsten van het onderzoek maken duidelijk dat integrale gebiedsontwikkeling in het merendeel van de onderzochte gemeenten in één of meer projecten aan de orde is (83 %). Bij deze projecten zijn vrijwel altijd andere partijen betrokken, zoals marktpartijen (projectontwikkelaars, bouwers, beleggers), regio's, provincies of het Rijk. Gemeenten maken bij de uitvoering van deze gebiedsontwikkelingsprojecten gebruik van een actieve grondbeleidstrategie, samenwerkingsverbanden met marktpartijen of een passieve aanpak door de gemeente. Het grootste deel van de gemeenten bepaalt per project wat de meest geschikte vorm van grondbeleid is, waardoor maatwerk geleverd kan worden (b.v. integrale gebiedsontwikkeling of woningbouwprojecten). De meest gebruikte instrumenten zijn het voorkeursrecht en de exploitatieovereenkomst met marktpartijen. De instrumenten onteigening en baatbelasting worden aanzienlijk minder ingezet. De Wet voorkeursrecht gemeenten en de Onteigeningswet worden door een deel van de ondervraagden nog wel als ingewikkeld beoordeeld. Dit ondersteunt de aangekondigde vereenvoudiging van beide wetten. Gemeenten geven verder aan projecten op een hoger schaalniveau complex te vinden. Het Rijk komt hen tegemoet met instrumenten speciaal voor het regionale schaalniveau.

Wet voorkeursrecht gemeenten

Via de Invoeringswet wordt de Wet Voorkeursrecht Gemeenten (Wvrg) aangepast aan de nieuwe Wro. Bovendien worden, vooruitlopend op de verdere herziening van de Wvrg, de vestigingsgrondslagen vereenvoudigd. Daarnaast regelt de nieuwe Wro het al in de Nota Ruimte aangekondigde provinciaal- en rijksvoorkeursrecht. Daarnaast wordt via de Invoeringswet Wro het reeds in de Nota Ruimte aangekondigde provinciaal- en rijksvoorkeursrecht geregeld voor de uitvoering van projecten waar Rijk of provincie zelf een projectbesluit of impassingsplan gaan maken.

Besluit subsidies investeringen kennisinfrastructuur (Bsik)

- hoogwaardige kenniseconomie
- vernieuwend ruimtegebruik

Nederland moet een hoogwaardige kenniseconomie opbouwen om haar maatschappelijke en economische ambities te kunnen realiseren. Om innovatiekansen te benutten heeft het Rijk in 2003 in het Bsik-programma 800 mln. euro uit het Fonds Economische Structuurversterking (FES) beschikbaar gesteld voor state-of-the-art onderzoek gekoppeld aan praktijk-uitvoering voor de periode 2004-2009.

Voor het kennisprogramma vernieuwend ruimtegebruik is aan stichting Habiforum een Bsik-subsidie van 30 mln. euro toegekend met VROM als het penvoerend departement. Dit programma heeft tot doel kennis te ontwikkelen en toepasbaar te maken die een impuls vormt voor vernieuwingen in de ruimtelijke ordening. Het programma brengt

wetenschap, beleid en praktijk bij elkaar en maakt het mogelijk om gezamenlijk vernieuwende oplossingen te ontwikkelen. De proeftuinen spelen daarin een belangrijke rol. Proeftuinen zijn concrete situaties waar - vraaggestuurd - gezocht wordt naar doorbraken voor het realiseren van hoogwaardige ruimtelijke projecten. Naast proeftuinen leveren ruim 70 onderzoeksprojecten een belangrijke bijdrage aan het wegnemen van kennislacunes. Dit draait inmiddels op volle toeren.

Het InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster werkt samen met Habiforum aan het programma Vernieuwend Ruimtegebruik.

Programma-aanpak

Voor gebieden waar sprake is van een complexe stapeling van strategische opgaven en projecten, kiest het rijk voor de programma-aanpak. Dit is een bijzondere aanpak die de gecoördineerde rijksinzet vormgeeft. Het rijk streeft in deze gebieden naar samenhang en synergie binnen en tussen de afzonderlijke opgaven en projecten. De nadruk ligt op samenhangende besluitvorming, onder meer door het stroomlijnen van de afstemming tussen rijksdepartementen. Het rijk houdt in deze belangrijke en complexe gebieden rekening met de specifieke omstandigheden, opgaven en (bestuurlijke) dynamiek en levert dus maatwerk. De programma-aanpak verandert niet de bestaande betrokkenheid en verantwoordelijkheden van de departementen bij afzonderlijke projecten. Maar door het aanwijzen van een programmaminister is er één bewindspersoon verantwoordelijk voor en aanspreekbaar op samenhang en voortgang van een programma.

Met de huidige vier programma's van Nota Ruimte, te weten de Noordvleugel, de Zuidvleugel, het Groene Hart van de Randstad en Zuid-Oost-Brabant / Noord-Limburg, brengt het kabinet meer samenhang aan in de besluitvorming over een aantal projecten. Het gaat hierbij om projecten die direct of indirect bijdragen aan de ontwikkeling van de nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur, aan versterking van de internationale concurrentiekracht en aan het behoud van (inter-)nationaal waardevolle gebieden. De VROM-raad adviseert VROM in Ruimte geven, ruimte nemen ten aanzien van de programma-aanpak duidelijk te zijn over de eigen agenda én de ruimtelijk agenda van het rijk. Daarnaast geeft de raad aan dat de afstemming tussen de minister van VROM, de programmaminister en de vakminister helderder moet worden. De tussenevaluatie van de programma-aanpak laat zien dat de betrokken departementen en regiobestuurders er positief over zijn. De programmaministers stimuleren de besturen van de programma's om hun verantwoordelijkheid te nemen, keuzes te maken en selectief en krachtig te opereren.

De Tweede Kamer wordt nog in 2006 geïnformeerd over de voortgang van de vier programma's. In 2007 vindt een verkenning naar de potentie van de programma-aanpak en de daarmee behaalde resultaten. Mede aan de hand daarvan komt dan de verdere ontwikkeling van de programma's en het instrument programma-aanpak aan de orde. Een volgend kabinet besluit over de toekomst van deze aanpak en het eventueel breder toepassen daarvan in andere gebieden of voor andersoortige opgaven.

Gemeenschappelijk OntwikkelingsBedrijf

Het Kabinet heeft in de Nota Ruimte aangekondigd te bezien of - en zo ja op welke wijze - het rijk met een grondbedrijf een bijdrage zou kunnen leveren aan de uitvoering van gebiedsgerichte ruimtelijke ontwikkelingen en ontwikkelingsgericht ruimtelijk beleid. Dit leidde in september 2005 tot de oprichting van het Gemeenschappelijk Ontwikkelingsbedrijf (GOB). Het GOB valt vooralsnog onder de minister van VROM en

opereert in samenwerking met de ministeries van Financiën, LNV, VenW, Defensie, EZ en OCW.

Het GOB werkt op bedrijfseconomische grondslag aan een beter maatschappelijk resultaat. De inzet van het GOB leidt tot meer product voor hetzelfde geld, hetzelfde product voor minder geld of een product waar eerst géén product zou zijn geweest. Via het GOB opereert het rijk professioneler en slagvaardiger bij complexe gebiedsprojecten waarbij meerdere ministeries betrokken zijn.

De groei van Almere, de herontwikkeling van het vliegveld Valkenburg en de Bloemendalerpolder/KNSF-terrein zijn de eerste drie gebieden waar het Kabinet het GOB inzet. Namens het rijk werkt het GOB samen met betrokken overheden en marktpartijen aan de ontwikkeling van de genoemde gebieden. De minister van VROM is voorlopig aangesteld als coördinerend bewindspersoon voor deze drie projecten.

In de tweede helft van 2006 worden nadere besluiten verwacht over de inzet van het GOB. De mogelijkheden voor de projecten Ede-Oost, Greenport Venlo/Klavertje Vier, de integrale gebiedsontwikkeling Moerdijk en de Nieuwe Hollandse Waterlinie worden momenteel onderzocht. VROM streeft ernaar om, afhankelijk van de bestuurlijke processen, in 2007 voor minimaal vijf projecten te besluiten of het GOB wordt ingezet. Verder is het de bedoeling om voor één tot drie projecten tot een projectbesluit te komen over de definitieve inzet van het rijk in een gebiedsontwikkelingsproject en de rijksbetrokkenheid bij de uitvoering.

Digitale plannen (DURP)

Als de nieuwe Wro wordt ingevoerd, zal die verplichten tot digitaal uitwisselbare en vergelijkbare ruimtelijke plannen. Hierop vooruitlopend bevordert het programma DURP het maken, gebruiken en beschikbaar stellen van digitale plannen. Hoewel het aantal digitale plannen groeit en er ook op rijksniveau goede voorbeelden zijn (Waddenzee, Ruimte voor de Rivier), signaleert men vanuit dit project dat de ruimtelijke departementen (LNV, V&W, EZ, Defensie, maar ook VROM zelf) zich actiever dan nu zouden kunnen opstellen als het gaat om het maken en gebruiken van digitaal uitwisselbare plannen.

De wettelijke verankering van DURP wordt gerealiseerd met enige wijzigingen in de Wro zelf via de Invoeringswet en door het opnemen van standaarden in het Bro en een ministeriële regeling. Er is een eerste concept van een ministeriële regeling voor de standaarden voor vergelijkbaarheid van bestemmingsplannen gereed.

In het kader van PAO (programma andere overheid) is voor de periode tot en met 2010 5 miljoen Euro gereserveerd voor de ontwikkeling van een DURP-portaal. Dit is een nieuwe voorziening die digitale ruimtelijke plannen van alle overheden voor burgers eenvoudig toegankelijk moet maken (trekker is VROM).

Agenda gebiedsontwikkeling

Met de Nota Ruimte is het accent verschoven van toelatingsplanologie naar ontwikkelingsplanologie. Medeoverheden, marktpartijen en maatschappelijke organisaties hebben grotere vrijheid én verantwoordelijkheid gekregen bij de inrichting van het land. Gebiedsontwikkeling biedt nieuwe mogelijkheden voor het oppakken van complexe opgaven. Het uiteindelijke doel is het beter benutten van de mogelijkheden van een gebied en het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit van het gebied als geheel. Het rijk werkt langs drie lijnen aan betere condities voor gebiedsontwikkeling:

- het versterken van de rijksbetrokkenheid bij gebiedsprojecten van nationaal belang;
- het tijdig beschikbaar stellen en implementeren van het vereiste instrumentarium;
- het uitbreiden en intensiveren van de benodigde kennisinfrastructuur.

Om het toepassen van gebiedsontwikkeling in de praktijk te stimuleren, heeft het rijk in 2004 de provincies uitgenodigd om elk een voorbeeldproject voor ontwikkelingsplanologie in te dienen. Aan de hand van de veertien voorbeeldprojecten konden alle betrokkenen ervaring opdoen met ontwikkelingsgericht werken op regionaal niveau. De projecten zijn op verschillende manieren ondersteund. Op bestuurlijk-strategisch niveau heeft de Adviescommissie Gebiedsontwikkeling onder leiding van prof. Ir. Riek Bakker in november 2005 haar eindrapport gepresenteerd. Daarmee is de intensieve begeleiding van de projecten afgerond. In 2006 en 2007 wordt met de Agenda Gebiedsontwikkeling 2006 de kennisinfrastructuur voor gebiedsontwikkeling opgezet. De nieuwe acties daarin vloeien rechtstreeks voort uit de acties in de uitvoeringsagenda 2004-2006. Daarmee worden ook de aanbevelingen van de Commissie Bakker gevolgd.

Die aanbevelingen zijn:

- Benut het succes van gebiedsontwikkeling. VROM gaat nu, na de periode van de voorbeeldprojecten, verder met het actief promoten van gebiedsontwikkeling (zie de agenda, met name versterken kennisinfrastructuur).
- Hou het tempo erin, vooral bij de provincies. VROM draagt daaraan bij door activiteiten te steunen die provincies voorbereiden op gebiedsontwikkeling. Een voorbeeld is het IPOproject Professionalisering gebiedsontwikkeling. Daarnaast faciliteert VROM de provincies met instrumentarium, bijvoorbeeld grond, Wro en ILG.
- Rijk, doe mee met specifieke verantwoordelijkheden. Via programma-aanpak en de instelling van het Gemeenschappelijk Ontwikkelingsbedrijf (GOB, zie paragraaf 2.6) wil het rijk duidelijker aangeven welke gebiedsprojecten welke mate van rijksbetrokkenheid vragen.
- Breng de zaken financieel op orde. Dat moet in de eerste plaats op provinciaal niveau gebeuren (fondsvorming, verdienvermogen, rood-voor-groenconstructies).

Belangrijk voor gebiedsontwikkeling zijn de instelling van een GOB en enkele nieuwe of vernieuwde instrumenten (nieuwe Wro, grondexploitatiewet, omgevingsvergunning). Daarnaast is het specifiek voor gebiedsontwikkeling belangrijk om de kennisinfrastructuur te versterken.

Doorwerking

In de nieuwe Wro is het rijk niet meer expliciet betrokken bij de voorbereiding van het decentrale ruimtelijke beleid en de provinciale verordeningen. Wil het rijk de doorwerking in de gaten houden, dan moet dit gebeuren in het voorbereidingsproces, onder meer door bestuurlijke afstemming. De minister van VROM bespreekt dan ook regelmatig met vertegenwoordigers van andere overheden de wederzijdse prestaties.

Eind 2005 hebben het rijk, de provincies en de gemeenten bestuurlijke afspraken gemaakt. Hierbij ging het onder andere over de wijze waarop en de periode waarin de beleidsafspraken van de Nota Ruimte in decentrale ruimtelijke plannen worden opgenomen (De Nota Ruimte ieder zijn rol , december 2005, bestuurlijke afspraken tussen VROM, LNV, VenW, BZK, VNG en IPO).

Het algemene beeld is dat deze doorwerking van het nationale ruimtelijke beleid in het beleid van de andere overheden goed verloopt. Andere overheden onderschrijven en ondersteunen het beleid uit de Nota Ruimte en zijn bezig het nieuwe, nationale ruimtelijke beleid uit te werken. Het gaat daarbij om maatwerk op regionaal niveau. In deze fase gaat het met name om de doorwerking van het nationale ruimtelijke beleid in de provinciale streek- en omgevingsplannen. Sinds de vaststelling van de Nota Ruimte door de Tweede Kamer zijn er zes nieuwe (ontwerp-) provinciale plannen gepresenteerd. Het gaat om de provincies Gelderland, Zeeland, Groningen, Friesland, Limburg en Flevoland. Twee andere provincies bereiden een nieuw plan of een herziening van het oude plan voor (Noord-Holland en Overijssel). De resterende provincies beschikken over een tamelijk recent plan, dat in hoofdlijnen in overeenstemming is met de Nota Ruimte.

De nieuwe provinciale ruimtelijke plannen sluiten inhoudelijk aan op de Nota Ruimte. De sturingsfilosofie decentraal wat kan, centraal wat moet klinkt erin door. De gebiedsuitwerkingen worden opgepakt en de plannen bevatten elementen die ze uitvoeringsgericht maken. Op een aantal punten vragen de provinciale plannen om nadere aandacht. Het gaat hierbij met name om beleid dat nog nader moet worden uitgewerkt, bijvoorbeeld ten aanzien van de Nationale Landschappen, het waterbeleid, het natuurbeleid en de ruimere bouw mogelijkheden in het buitengebied.

Preventief toezicht

Het rijk streeft bij doorwerking van het rijksbeleid in de ruimtelijke plannen van provincies en gemeenten naar selectiviteit en samenwerking. Selectiviteit vooraf vertaalt zich in het feit dat het rijk zal zich alleen zal richten op de onderdelen waarvoor vooraf is aangegeven dat ze rijksbetrokkenheid vragen. Preventief (interbestuurlijk) toezicht houdt in dat het rijk er vooraf op toeziet dat rijksbeleid en rijksregelgeving doorwerken in het ruimtelijk beleid, de ruimtelijke regelgeving en projecten van provincies en (samenwerkende) gemeenten. Deze methode moet nadrukkelijk worden gezien in het geheel van de middelen die het rijk heeft om beleid te realiseren. Andere methodes zijn het maken van afspraken, monitoring, het toekennen van subsidies en het toezicht achteraf. Welke methode het rijk kiest, verschilt van geval tot geval; het gaat uiteindelijk om de meest effectieve en efficiënte inzet van rijksmiddelen.

Het rijk heeft op 1 januari 2006 een nieuwe werkwijze voor preventief toezicht in gebruik genomen. Het gaat hierbij om een ingroeimodel. Het rijk beoordeelt provinciale en gemeentelijke ruimtelijke plannen aan de hand van twee selectieve, rijksbrede toetslijsten. Er wordt stapsgewijs toegewerkt naar een situatie waarin nog selectiever wordt gewerkt. Het plan is om tot één rijksreactie te komen op gemeentelijke en provinciale plannen, onder meer door een versterking van de rijkscoördinatie door het ministerie van VROM. Hierin past ook de vaststelling in de Rijksplanologische Commissie van de rijksinzet voor nieuwe provinciale plannen.

Na twee jaar zal de werkwijze worden geëvalueerd en definitief worden beslist hoe het preventief rijksstoezicht wordt ingevuld. Dan zal ook de mogelijkheid worden bekeken om het preventief toezicht op ruimtelijke plannen van gemeenten geheel over te laten aan de provincies.

LVN en VROM hebben gezamenlijk het initiatief genomen tot het Stroomlijnen van het toetsen in de ruimtelijke planvorming. Het project is gericht op vereenvoudiging van procedures, verbetering van de samenhang en vermindering van de regelgeving, waarmee een vermindering van de uitvoeringslast van toetsen en verbetering van de kwaliteit van planvorming wordt bereikt. Onder een toets wordt verstaan het in beleid of

regelgeving voorgeschreven onderzoek naar de (potentiële) effecten van een ruimtelijke ingreep, welke moet leiden tot de juiste informatie om tot besluitvorming over een plan te komen. In het project zijn o.a. betrokken de MER, SMB, archeologietoets, watertoets, flora en fauna toets, natuurbeschermingswet toets en de bouwgrondstoffentoets.

Begin 2006 is een voorstel aan RPC/RMC gepresenteerd. Het voorstel is erop gericht de bestuurlijke lasten te verminderen en de verantwoordelijkheid voor de toetsen daar neer te leggen waar die thuishoort. Het voorstel voor stroomlijning van toetsen houdt in:

1. In principe geen nieuwe zelfstandige toetsen voor ruimtelijke plannen introduceren.

2. Streven naar integreren van toetsen.

Op korte termijn starten met een integrale omgevingsrapportage (één gebundelde rapportage en één procedure per ruimtelijk plan). Hiertoe zal nog in deze kabinetsperiode, zo mogelijk nog dit najaar, een digitaal handboek Omgevingsrapportage worden uitgebracht.

Op de langere termijn streven naar een integrale omgevingstoets: in 2008 starten met de juridische vormgeving.

3. Streven naar verdere deregulering van toetsverplichtingen (via AwB en Wro). De verwachting is dat een aantal regels geschrapt zal kunnen worden. In het uit te brengen handboek Omgevingsrapportage zullen deze regels in de vorm van aandachtspunten voor de planvorming opgenomen worden. Afgesproken wordt om periodiek, bij evaluatiemomenten, de toetsen te bezien op nut en noodzaak.

7.5 Stand van zaken: Uitvoeren van de plannen voor de nationale ruimtelijke hoofdstructuur

Grondexploitatiewet (zie paragraaf 7.4)

Waddenzee

In de Waddenzee zijn, met het verschijnen van het aangepast deel 3 (kabinetsstandpunt) van de 3e Nota Waddenzee, een aantal belangrijke veranderingen aangekondigd. Zo worden er sinds begin 2005 geen vergunningen meer verleend voor de mechanische kokkelvisserij en is gaswinning vanaf locaties buiten de Waddenzee toegestaan. De hoofddoelstelling van deze planologische kernbeslissing is de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap.

Door middel van een op te stellen Beheer- en Ontwikkelingsplan Waddengebied en een Waddenfonds (800 miljoen voor een periode van twintig jaar) zal de nadruk meer komen te liggen op een ontwikkelingsgerichte benadering van de Waddenzee.

De hoofddoelstelling voor de Waddenzee zoals geformuleerd in de PKB Derde Nota Waddenzee is als volgt geformuleerd: de duurzame bescherming en de ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap . Het Waddenfonds richt zich op de realisatie van de volgende uit de hoofddoelstelling afgeleide operationele doelstellingen:

- vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van het Waddengebied;

- verminderen of wegnemen van externe bedreigingen van de natuurlijke rijkdom van de Waddenzee;
- bevorderen van een duurzame economische ontwikkeling in het waddengebied en een substantiële transitie naar een duurzame energiehuishouding in het waddengebied en de direct aangrenzende gebieden;
- ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het waddengebied. Het Waddenfonds kent een investeringsperiode van 20 jaar en zal in 2007 van start gaan. Het totaal in het waddengebied geïnvesteerde bedrag zal aanzienlijk hoger uitkomen, omdat de projecten nooit voor 100% uit het Waddenfonds gefinancierd mogen worden (cofinanciering).

De afronding van de PKB Derde Nota Waddenzee is eind 2004 uitgesteld toen de noodzaak bleek van een 'passende beoordeling' (PB) conform de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Door deze vertraging werd het eveneens noodzakelijk een Strategische Milieubeoordeling (SMB) van de PKB uit te voeren. Om de in een PB vereiste cumulatie van effecten volledig uit te kunnen voeren moest op de uitkomsten van de PB van de aanleg van de Tweede Maasvlakte (PMR) gewacht worden, aangezien landaanwinning in de Noordzeekustzone mogelijke effecten zou kunnen hebben voor de Waddenzee. De PB en SMB van de beleidsuitspraken in het ontwerp aangepaste deel 3 van de PKB Derde Nota Waddenzee zijn in 2005 afgerond, waarna hierop inspraak heeft plaatsgevonden. Beide beoordelingen en de inspraken zijn verwerkt in het kabinetstandpunt (deel 3) PKB Derde Nota Waddenzee. en voor de zomer van 2006 verstuurd aan de voorzitter van de Tweede Kamer. Op 31 oktober heeft de Tweede Kamer ingestemd met deel 3a.

Op 17 oktober heeft de Tweede kamer ingestemd de Wet op het Waddenfonds. Het Waddenfonds is een belangrijk instrument waarmee het kabinet invulling geeft aan de offensieve benadering van het Waddenzeebeleid. Het zal open staan voor subsidies aan projecten in het Waddengebied die bijdragen aan het realiseren van het ontwikkelingsperspectief zoals weergegeven in de PKB Waddenzee.

Met deze vorderingen zijn belangrijke stappen gezet binnen de integrale aanpak van het Waddenzeebeleid dat het kabinet voor ogen heeft.

Nieuwe Sleutelprojecten (NSP)

Over de periode 1996-2002 zijn de dichtheden in vijf centra van de zes Nieuwe Sleutelprojecten (NSP) gestegen. De mate van functiemenging is echter afgenomen. Centrumvorming 'lukt', maar centra worden minder divers omdat de ene functie minder ruimte vraagt heeft dan de andere. Arbeidsplaatsen bijvoorbeeld vragen minder vierkante meters dan woningen. De Tweede Kamer is in de voortgangsrapportage van maart 2006 geïnformeerd over de Nieuwe Sleutelprojecten. De voorbereidingen voor realisatie van zes projecten zijn in een vergevorderd stadium. Voor alle projecten worden uitvoeringsovereenkomsten gesloten tussen het rijk en de andere betrokken partijen. Voor vijf projecten is dit al gebeurd. Op vier locaties is de bouw feitelijk begonnen (Den Haag, Amsterdam, Rotterdam en Arnhem). Over de Nieuwe Sleutelprojecten is de Tweede Kamer geïnformeerd in de voortgangsrapportage van maart 2006. De voorbereidingen voor realisatie van de zes projecten zijn in een vergevorderd stadium. Voor alle projecten worden uitvoeringsovereenkomsten tussen het Rijk en de andere betrokken partijen gesloten. Voor vijf projecten is dit reeds gebeurd en voor Amsterdam is een bestuurlijke overeenkomst gesloten. Op vier locaties is de bouw feitelijk begonnen (Den Haag, Amsterdam, Rotterdam en Arnhem).

Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK)

In 2005 en 2006 is tot dusver aan zeventien van de negentien projecten die onder de BIRK-regeling zijn geselecteerd een bijdrage toegekend. Naar verwachting wordt over de laatste twee geselecteerde projecten nog in 2006 beslist, waarna het BIRK-budget uitgeput zal zijn. Alle BIRK-projecten lossen fysieke knelpunten op en realiseren ruimtelijke kwaliteit. De totale investeringskosten voor alle 34 BIRK-projecten bedragen meer dan 3 miljard, exclusief vastgoed. De rijksbijdrage van VROM draagt in belangrijke mate bij aan de uitvoering van deze projecten.

Het rijk werkt ook aan versterking van stedelijke centra door investeringen in de (ontwerp)kwaliteit van rijksgebouwen en door ondersteuning van culturele voorzieningen. Zo investeren de ministeries van VROM en OCW bijvoorbeeld tot 2009 in de verbouwing van het Rijksmuseum. Het project het nieuwe Rijksmuseum is een van de voorbeeldprojecten uit het Actieprogramma Ruimte en Cultuur.

Belvedere

Belvederebeleid is reeds bestaand beleid dat een voortzetting kent tot 2009 (trekker OC&W). Het kabinet heeft er voor gekozen voor de periode 2005-2008 geen eigenstandige architectuurnota uit te brengen, maar het architectuurbeleid te bundelen met het Belvederebeleid. Dit is gebeurd in een actieprogramma dat nauw verbonden is met de uitvoering van het ruimtelijk beleid. In het Actieprogramma Ruimte en Cultuur (ARC; april 2005) is aangegeven dat het programma staat in het verlengde van de Nota Ruimte en de in samenhang daarmee uitgebrachte beleidsnota's. De acties hebben betrekking op de daar geformuleerde ruimtelijke opgaven en sluiten aan bij de uitvoeringsprogramma's van de zeven betrokken ministeries. In de Nota Ruimte is het ARC gepresenteerd als instrument om hogere ambities m.b.t. ruimtelijke kwaliteit te stimuleren bij het Rijk zelf en bij derden. Het actieprogramma biedt gereedschap dat – direct en indirect – voor provincies, gemeenten, waterschappen en andere partijen te gebruiken is om ruimtelijke kwaliteit tot stand te brengen en zo bij te dragen aan een betekenisvol en aantrekkelijk Nederland.

In september 2006 heeft het kabinet besloten over een Belvedere-impuls van 6,8 miljoen in het

ILG, op basis van de resultaten uit de proefperiode ILG 2005-2006. Er is op dit moment niet genoeg geld voor een cultuurbrede impuls - niet alleen erfgoed, maar bijvoorbeeld ook kunst en architectuur - in het ILG.

Bufferzones

De grote steden (G31) en het Rijk hebben een intentieverklaring ondertekend, getiteld "Groen Partnerschap". Hiermee willen ze groen hoger op de bestuurlijke agenda plaatsen. De overheden behandelen groen overigens niet als geïsoleerd aandachtspunt, maar zien het als een essentieel onderdeel van een gezond en prettig woon-, werk- en leefmilieu. De intentieverklaring Groen Partnerschap wordt, samen met de betrokken maatschappelijke organisaties, uitgewerkt in een interdepartementaal programma, met oog voor de ontwerp-opgave. Het programma wordt uitgewerkt langs vier sporen:

- opstellen en uitwerken van een gezamenlijke groenagenda;
- inrichten impulsbudget voor steden, vergelijkbaar met Onze Buurt aan Zet ;
- werkateliers stad/land voor provincies;
- inrichten kennisuitwisselingspunt (met name LNV/VROM en kennisinstellingen).

In de rijksbufferzones rond de stedelijke gebieden laten de cijfers zien dat de druk op deze gebieden is toegenomen en dat landbouwgrond wordt omgezet naar andere functies. Wanneer dit een omzetting is naar natuur, bos of water, dan past zo'n verandering in het beleid van de Nota Ruimte. Maar omzetting in bouwgrond komt in een aantal bufferzones ook voor. Dat de aanleg van grootschalige recreatiegebieden rond de steden met rijksmiddelen niet de gewenste voortgang heeft, is hierbij ook een belangrijk signaal.

Voor de rijksbufferzones heeft het Rijk een project met de provincies opgestart om de beoogde transformatie vorm te geven. Het Rijk stimuleert en ondersteunt de beoogde transformatie, ook in financiële zin. De provincies hebben het voortouw om, in overleg met de betrokken gemeenten, de verdere ontwikkeling van deze gebieden ter hand te nemen. Medio 2015 wordt een evaluatie uitgevoerd, waarbij wordt gekeken hoever de transformatie van de bufferzones is voortschreden. Ook wordt een tussenevaluatie gehouden inzake de trage voortgang van de realisatie van grootschalige recreatiegebieden met rijksmiddelen.

Met het onlangs gepresenteerde MJP2 heeft het Rijk aangegeven welke middelen zij heeft voor de ontwikkeling van recreatie en natuur, binnen en buiten de rijksbufferzones. Medio 2006 zullen provincies en Rijk prestatiegerichte afspraken maken voor de ILG periode 2007-2013 met betrekking tot de ontwikkeling van recreatie en natuur, inclusief een specificatie naar rijksbufferzones.

In het kader van de Monitor Nota Ruimte starten het MNP en RPB in 2006 een belevingsonderzoek inzake groen in en om de stad, als onderdeel van het door VROM georganiseerde Woononderzoek Nederland (WoON). De eerste gegevens zullen begin 2007 beschikbaar zijn.

Programma Zuid-vleugel

Zie programma aanpak (paragraaf 7.4)

Strategische Agenda Randstad 2040

In het kader van de motie(s) Lemstra werkt VROM momenteel aan de Strategische Agenda Randstad 2040. Deze zal uitspraken moeten gaan bevatten over een aantal cruciale, strategische, ruimtelijke vragen die op lange termijn in de Randstad spelen. Te denken valt aan keuzes die te maken hebben met de sociale, economische en ecologische opgaven van de komende decennia. Het gaat dan bijvoorbeeld om de ruimtelijke effecten van klimaatverandering, de ontwikkeling van verkeer en vervoer en de bevolkingsontwikkeling. Ook zullen de vijf thema's die in de Eerste Kamermotie worden aangedragen - vestigingslocaties, stad-land, kennisinfrastructuur, verkeers- en vervoersinfrastructuur en marketing - aan de orde komen. Aan de Eerste en Tweede Kamer wordt in het najaar van 2006, waarschijnlijk nog voor de verkiezingen in november, een tussenstand aangeboden. Die zal inzicht geven in de onderwerpen die voor de lange termijnontwikkeling van de Randstad op de agenda moeten worden gezet. Deze eerste uitkomsten en agendapunten zullen een aanzet vormen voor de integrale visie waar de motie om vraagt.

Het rijk werkt mee aan een OESO-rapport voor de Randstad. In de 'territorial review' voor de Randstad analyseert de OESO de economische ontwikkeling van het metropolitane gebied Randstad Holland en geeft aanbevelingen op het terrein van de concurrentiekracht en bestuur. De resultaten van deze review worden in maart 2007

bekend gemaakt en kunnen worden betrokken bij de op te stellen integrale strategische agenda voor de Randstad.

Nationale stedelijke netwerken

De nationale stedelijke netwerken zijn volop in ontwikkeling. De bestuurlijke samenwerking die de Nota Ruimte vraagt, heeft geleid tot evenwichtige programma's van mobiliteit, ruimte voor wonen en werken, water, recreatie en groen. De bestuurlijke samenwerking binnen de netwerken echter heeft tijd nodig om te groeien. Het oudste netwerk Groningen-Assen is daarin dan ook verder dan de andere. De vijf nationale stedelijke netwerken buiten de Randstad - Brabantstad, Zuid-Limburg, Twente, Arnhem-Nijmegen en Groningen-Assen hebben voor de korte termijn ontwikkelingsagenda's of ontwikkelingsprogramma's opgesteld. Daarin zijn projecten benoemd waarover met het kabinet afspraken zijn gemaakt, of zullen worden gemaakt.

De taakverdeling binnen de stedelijke netwerken komt nog niet goed van de grond. VROM heeft het Nirov gevraagd om de complementariteit van de steden binnen die netwerken inzichtelijk te maken. VROM maakt zelf een Atlas Stedelijke Netwerken. Vervolgens ziet VROM een mogelijke rol in het uitdragen én eventueel verder ondersteunen van de uitwerking van die complementariteit.

VROM richt zich voor wat betreft de stedelijke netwerken op drie punten.

- Werken aan een afstemming van de prioriteiten in de verschillende rijksprogramma's en rijksagenda's. Dit om te komen tot een meer eenduidige, gebundelde rijksinzet in de stedelijke netwerken. Hierbij valt te denken aan afstemming tussen de prioriteiten uit Nota Mobiliteit, Agenda Vitaal Platteland, Pieken in de Delta et cetera.
- Het waar nodig ondersteunen van de regio's bij het geven van vorm en inhoud aan de internationale dimensie van de stedelijke netwerken en de daarbijbehorende internationale samenwerkingsverbanden.
- Verder invullen van de één-rijksloketgedachte voor de stedelijke netwerken. De stedelijke netwerken moeten op rijksniveau zoveel mogelijk één aanspreekpunt hebben.

Habiforum en het Nirov zijn van start gegaan met een onderzoeksprogramma dat zich richt op stedelijke netwerken. Het doel is leren van elkaar. Deze 'community of practice' richt zich op economische concurrentiekracht, vermenging van stedelijke en landelijke landschappen, de samenhang tussen stedelijkheid en infrastructuur en het vormen van zogenoemde bestuurlijke lichtheid. Voor het laatste thema wordt ook een onderzoek uitgezet bij de Erasmus Universiteit Rotterdam, onder leiding van prof. dr. ing. G.R. Teisman. Ook voor de vijf stedelijke netwerken buiten de Randstad zal het rijk, in navolging van de motie Lemstra, de lange termijnontwikkelingen en de bijbehorende ontwikkelingsopgaven vaststellen. Hiermee wordt duidelijk waarop de verschillende stedelijke netwerken zich de komende decennia moeten richten.

Schiphol

Het rijk heeft de Schipholwet en Luchthavenbesluiten geëvalueerd. Het Schipholbeleid is succesvol geweest; Schiphol heeft kunnen groeien binnen de gestelde milieu- en hindergrenzen. De evaluatie is in februari 2006 aan de Tweede Kamer aangeboden. Uit de evaluatie komt naar voren dat de geluidsbelasting over het geheel genomen is afgenomen, maar lokaal sterk is toegenomen. De milieubelasting is binnen de aangegeven grenzen gebleven. Hoewel tussen 1993 en 2005 de kans op een vliegtuigongeluk als gevolg van extra vliegbewegingen is toegenomen, is het plaatsgebonden risico voor omwonenden kleiner geworden. Vanwege de vele

gerealiseerde bouwprojecten in de omgeving is gesteld dat het groepsrisico onmogelijk gelijk kan worden gehouden aan 1990. Er zullen alternatieven worden uitgewerkt.

Het rijk onderkent het grote economische belang van de logistieke cluster in de Noordvleugel van de Randstad (ca. 160.000 arbeidsplaatsen). De omzet van luchtvracht groeit en op dit moment is Schiphol met 1,4 miljoen ton vracht na Parijs en Frankfurt de derde vrachtluchthaven in Europa. Deze positie kan worden versterkt door de logistieke veelzijdigheid in de Noordvleugel beter te benutten. Sterke logistieke clusters zijn gevestigd in de regio rond Schiphol, zoals de greenport, Almere, de Hoge Snelheidslijn (HSL), de zeehaven en het multimodaal transport. Het versterken van de concurrentiepositie van Schiphol - en de Noordvleugel als geheel - in het intercontinentale netwerk staat centraal. Dit vindt plaats door aandacht te schenken aan de bereikbaarheid van Schiphol vanuit het land en aandacht voor de positie van de luchthaven en de home carrier. De Planstudie Schiphol-Amsterdam-Almere heeft als doel een oplossing te bieden voor de huidige verkeersopstoppingen die zijn ontstaan door groei van bedrijvigheid en inwonertal. Voor het (internationale) vestigingsklimaat van de Randstad is het verbeteren van de bereikbaarheid een belangrijk punt.

Het kabinet bood in april 2006 het Kabinetsstandpunt Schiphol aan de Tweede kamer aan. Hierin stelt het kabinet dat Schiphol binnen randvoorwaarden in ieder geval tot 2030 moet kunnen doorgroeien op de huidige locatie. Zo kan de luchthaven bijdragen aan de groei van de Nederlandse economie.

Het kabinet wil Schiphol in drie fasen ontwikkelingsruimte bieden.

- In een eerste fase (2006-2010) moet de luchthaven stappen ondernemen om de geluidhinder terug te dringen. Het kabinet sluit daartoe een convenant met Schiphol, de luchtvaartmaatschappijen en de Luchtverkeersleiding Nederland (LVNL). Daarin worden harde en te handhaven maatregelen vastgelegd die de hinder in het buitengebied moeten verminderen. Er is een MER-procedure gestart voor 'saldering', waarbij een overschrijding in het ene handhavingspunt gecompenseerd kan worden door onderschrijding op een andere plek. Voorwaarde is dat het beschermingsniveau dat in de Luchthavenbesluiten is vastgelegd, niet wordt aangetast. De planning is de MERprocedure in december 2006 af te ronden. Het kabinet zal, in samenhang met het convenant van het rijk met de luchtvaartpartijen, naar verwachting medio 2007 besluiten over saldering.
- In een tweede fase (2010-2015/2025) worden maatregelen uit de eerste fase nader geïmplementeerd. Bovendien worden er dan op basis van onderbouwde voorstellen van Schiphol wijzigingen doorgevoerd in het gebruik van de luchthaven.
- In een derde fase (2015/2025-2030) kan er sprake zijn van capaciteitsuitbreiding. Hiervoor vraagt het kabinet Schiphol uiterlijk medio 2007 met nut en noodzaak onderbouwde uitbreidingsplannen. Het kabinet zal deze opties daarna bestuderen. Het kabinet kan ook met eigen ideeën komen over de toekomst van Schiphol.

Het kabinet verzoekt Schiphol bovendien medio 2007 nut en noodzaak aan te tonen van een uitbreiding van start- en landingsbanen of eventuele verplaatsing van vliegverkeer naar een andere luchthaven. De provincie Noord-Holland heeft al ruimte gereserveerd voor een zesde baan op Schiphol. Vóór april 2008 moet duidelijk worden of het wenselijk is deze reservering te continueren.

8 Wat is het effect van de instrumenten op de geformuleerde doelstellingen (oplossing van het probleem)? Hebben instrumenten op andere beleidsterreinen ook belangrijke effecten op de geformuleerde doelstellingen? Wat zijn belangrijke positieve en negatieve neveneffecten?

Inleiding

De uitvoeringsagenda van de Nota Ruimte is vastgesteld in 2004. De rijksactiviteiten die in 2004 in de eerste uitvoeringsagenda waren aangekondigd, zijn grotendeels volgens planning uitgevoerd of in uitvoering. Het is echter nog te vroeg om aan te geven of al deze acties leiden tot het gewenste effecten, aangezien ruimtelijk beleid een lange doorlooptijd kent. Op verzoek van de minister van VROM is door het Ruimtelijk planbureau en het Milieu- en natuurplanbureau een eerste meting over de doelstellingen van de Nota Ruimte uitgevoerd, de zogenaamde nulmeting. Hierbij is aangegeven in hoeverre de doelstellingen het tij mee hebben of het tij tegen. Daarnaast komen ook uit andere evaluaties soms signalen naar boven die de vraag oproepen of het gevoerde beleid (voldoende) resultaat zal afwerpen om de beoogde doelstellingen te realiseren. In de uitvoeringsagenda 2006 is mede naar aanleiding van de conclusies uit de monitor doelbereik nota ruimte en andere meer evaluatieve studies nieuwe beleidsacties geformuleerd dan wel zijn acties geïntensiveerd. Dit staat in onderstaande teksten vermeld.

Een volledig overzicht van de stand van zaken ten aanzien van alle operationele doelstellingen van de Nota Ruimte is weergegeven in de publicatie Monitor Nota Ruimte, De opgave in beeld, RPB en MNP, Den Haag en Bilthoven 2006.

Om krachtige steden en een vitaal platteland te bevorderen.

De stedelijke ontwikkelingen die in de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden passen in kwantitatieve termen bij de geformuleerde doelen van de Nota Ruimte. Bundeling van verstedelijking vindt al plaats, centra worden intensiever benut en ook verdichting in bestaand stedelijk gebied is al praktijk. Als er buiten de stad wordt gebouwd is dat vaak aan de rand of in gebundelde vormen verder weg. De meeste groei komt terecht in de Randstad, door de nota aangewezen als belangrijk stedelijk netwerk, economische kernzone en als economisch, politiek, bestuurlijk, sociaal en cultureel hart van ons land. [5] Uit de ruimtelijke plannen van de in het IBO Verstedelijking betrokken regio's blijkt dat het streven om het bestaand bebouwd gebied optimaal te benutten breed gedeeld wordt. Wel hebben de decentrale overheden aangegeven dat binnenstedelijk bouwen een buitengewoon complexe aangelegenheid is. Het kabinet neemt deze signalen ter harte en zal op afzienbare termijn in samenwerking met IPO en VNG een bijeenkomst organiseren waarbij de praktijk van de binnenstedelijke opgave centraal staat. Een aantal aanbevelingen van de werkgroep 'IBO Verstedelijking' zullen opgepakt worden, zoals een onderzoek naar de mate waarin binnen BBG nog tegen redelijke kosten gebouwd kan worden, en een analyse van de werking en interactie van (met name financiële) rijksinstrumenten in relatie tot locatiekeuzen. Ook zal een handreiking worden opgesteld voor een regionale maatschappelijke kosten- en batenanalyse van potentiële bouwlocaties.

De Nota Ruimte beoogt op het platteland de ruimte voor hergebruik van bebouwing en nieuwbouw te bieden, de toeristisch-recreatieve mogelijkheden te vergroten, ruimte te

bieden voor een duurzame en vitale landbouw en de algemene landschapskwaliteit te ontwikkelen. De ruimtelijke ontwikkeling op het platteland is over het algemeen in lijn met de globale doelen van de Nota, met uitzondering van landschapskwaliteit. Er is sprake van enige bundeling van intensieve vormen van landbouw, er zijn al vrij komende agrarische bedrijfsgebouwen afgebroken en er is meer niet-agrarische bedrijvigheid op het platteland tot stand gekomen. Maar de beleidsdoelen van de Nota Ruimte geven geen zicht op de mate waarin dergelijke ontwikkelingen gewenst zijn [1]. Uit de nulmeting van de Monitor Nota Ruimte en uit evaluatieonderzoek blijkt dat er in algemene zin sprake is van verstening van het buitengebied. Dit zijn ontwikkelingen waarbij mogelijk de kwaliteit van het landelijk gebied in het geding is. Op korte termijn gaat het Rijk deze ontwikkelingen in het buitengebied nader analyseren. Dit om zicht te krijgen op de processen die ten grondslag liggen aan deze verstening en om zicht te krijgen op de effecten voor de landschappelijke kwaliteit. VROM zet met LNV, provincies en gemeenten een stimuleringsprogramma ruimtelijke kwaliteit en landschap buitengebied op. Een "ruimte voor ruimte" aanpak kan middelen voor een kwaliteitslag genereren

Om bereikbare en toegankelijke recreatievoorzieningen in en rond te steden te versterken

Ruimtelijke ontwikkelingen in minder harde functies (groen, water, ruimtelijke kwaliteit en diversiteit) de stroom tegen hebben, mogelijk als gevolg van de ontwikkelingen met betrekking tot intensivering en bundeling. De balans tussen rood en groen staat onder druk. Delen van de rijksbufferzones worden omgezet van groene naar rode bestemmingen. Ook de hoeveelheid groen in en om de stad neemt af in relatie tot de vraag [5]. De grote steden en het Rijk willen met de intentieverklaring "Groen Partnerschap" de verbreding van groen hoger op de bestuurlijke agenda plaatsen en daar extra financiële middelen voor genereren. Het gaat vooral om versterking van de recreatieve groene structuur, met een accent op de nationale stedelijke netwerken met grote recreatieve tekorten. Nog dit jaar wordt ook een tussenevaluatie uitgevoerd naar de oorzaken van het achterblijven van de rijksdoelen uit het MJP VP 2007-2013 voor recreatie om de stad. Ter onderbouwing van de investeringen in groen en landschap zal een kwalitatieve analyse van de baten van het investeren in landschap en groen worden uitgevoerd.

Om variatie tussen stad en land te versterken

Binnen de steden, in de centra, is zichtbaar dat intensivering niet altijd gepaard gaat met grotere diversiteit, iets wat wel belangrijk wordt geacht voor het functioneren van centra. Ook is de stad in de afgelopen jaren niet aantrekkelijker geworden voor midden- en hogere inkomens, ondanks de verbreding in de woningvoorraad die in een aantal steden optreedt. Op het gebied van mobiliteit is zichtbaar dat het openbaar vervoer het aflegt tegen de auto. De ontsluitingskwaliteit per auto is vaak beter dan per openbaar vervoer en deze kwaliteit neemt ook toe. Daar komt bij dat de benutting van openbaarvervoerlocaties, in tegenstelling tot die van autolocaties, niet toeneemt. Tegelijkertijd wordt duidelijk dat luchtkwaliteit en geluidsbelasting (met name door wegverkeer) op een aantal plaatsen grote problemen geven, met name in de stedelijke gebieden in de Randstad, Gelderland en Noord-Brabant. Kortom, de wijze waarop rode functies zich ontwikkelen is in lijn met de wensen van het nieuwe beleid. Maar de consequenties hiervan voor bijvoorbeeld de diversiteit in stedelijke centra, het groen in en om de stad en de milieukwaliteit vergen veel aandacht bij de uitvoering van de Nota Ruimte omdat het beleid hier niet aansluit bij de bestaande ontwikkelingsrichting [1].

De Monitor Nota Ruimte van het RPB/MNP geeft aan dat als gevolg van de toename van het aantal bedrijfsterreinen langs snelwegen het gevoel van volheid, drukte en verrommeling toeneemt. Het zicht vanaf de wegen op het open landschap neemt af. Het rapport 'Bloeiende bermen' van het Ruimtelijk Planbureau (RPB) heeft deze vooral stedelijke ontwikkelingen langs snelwegen in beeld gebracht en signaleert een sterke toename van bedrijfsvestigingen. Met het voorbeeldproject 'Routeontwerp van Snelwegen' uit het Actieprogramma Ruimte en Cultuur (ARC), streeft het Rijk naar een samenhangend ontwerp van snelweg en omgeving. Verbetering van de kwaliteit en identiteit van de snelweg en van stad en landschap is bij het routeontwerp een centraal thema.

Om milieu en veiligheidsaspecten vroegtijdig, gebiedsgericht en geïntegreerd in de ruimtelijke plannen te betrekken

Het ruimtelijke waterbeleid richt zich op borging van veiligheid tegen overstromingen, op de voorkoming van wateroverlast en watertekorten en op de verbetering van de waterkwaliteit. Doelbereiking is in belangrijke mate afhankelijk van het overige waterbeleid bij het Rijk en andere overheden. De wateropgave is vanuit de veiligheids- en overlastproblematiek urgent. Overlijden door een overstromingsramp is verreweg het grootste risico (= kans(laag)xaantal slachtoffers (hoog)) door omgevingsfactoren in laag-Nederland. De geconstateerd voortgaande bebouwing in reserveringsgebieden langs grote rivieren en in laaggelegen delen van Nederland en de beperkte aanleg van oppervlaktewater in nieuwbouwgebieden, laten zien dat de uitdagingen voor de watertoets aanzienlijk zijn [5].

De betrokken overheden hebben, om de problemen zo goed mogelijk aan te pakken, het Nationaal Bestuursakkoord Water afgesloten (NBW). Het primaire doel van het NBW is de aanpassing van het watersysteem aan klimaatverandering, de zeespiegelstijging, bodemdaling en de toename van het verhard oppervlak. Daarnaast wordt gewerkt aan de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), die als doel heeft het bereiken van een goede chemische en biologische kwaliteit van het oppervlaktewater. De realisatie van het NBW en de KRW wordt thans integraal opgepakt onder de verantwoordelijkheid van het Landelijk Bestuurlijk Overleg Water. Er wordt zoveel mogelijk gezocht naar oplossingen die zowel de waterkwaliteit verbeteren als het systeem robuuster maken, waardoor het beter bestand is tegen klimaatveranderingen. Een evaluatie van de afspraken van het NBW wordt dit najaar afgerond.

VRM trekt het thema Ontwerpen met Water binnen het Actieprogramma Ruimte en Cultuur. Doel van deze actie is het borgen van ruimtelijke kwaliteit, het uitdragen van de culturele betekenis van ruimte en water en het bevorderen van de rol van het ontwerp daarbij. Dit moet gestalte krijgen door de uitvoering van pilots voor de kust, de rivieren en de regionale en stedelijke watersystemen. VRM ondersteunt bijvoorbeeld een pilot voor het opstellen van een masterplan voor de IJssel.

Om natuurwaarden te borgen en ontwikkelen

De rijksoverheid wil de natuurwaarden ontwikkelen en borgen. In het algemeen ontwikkelen natuurwaarden in Nederland zich in de door het beleid voorgestane richting, zij het dat in kwetsbare natuurtypen nog sprake is van verder afnemende kwaliteit.

Vooraf door de aanzienlijke investeringen en aandacht voor de Ruimtelijke Hoofdstructuur verbeteren de ruimtelijke condities voor de Ecologische Hoofdstructuur. Ook de milieu- en watercondities en de planologische veiligstelling van het "nee, tenzij"-regime ontwikkelen zich in de richting die het beleid voorstaat, maar niet in zodanige

mate dat beoogde doelen tijdig worden gehaald [4]. De Kamer is al geïnformeerd over het samenvoegen van een aantal rijksacties voor de EHS, te weten de uitwerkingen van de saldobenadering en de herbegrenzing van de EHS en de wens tot verbetering van het compensatiebeginsel. Eind dit jaar zullen de resultaten van het Project toepassing beleidskader EHS naar de TK worden gezonden. Daarbij zal ook aandacht worden besteed aan verheldering en stroomlijning van de uitvoering van de EHS.

Om bijzondere landschappelijke en cultuurhistorische waarden te borgen en ontwikkelen

Voor de borging en ontwikkeling van bijzondere landschappelijke waarden binnen nationale landschappen hanteert de Nota Ruimte een “ja, mits”-regime in deze gebieden. De ruimtelijke ontwikkelingen in de afgelopen jaren geven aan dat de toepassing van het “ja, mits”-regime in nationale landschappen in relatie met wonen en werken een grote uitdaging zal zijn. Voor de ontwikkeling van de basiskwaliteit landschap ligt de opgave vooral op plaatsen waar het platteland door functieveranderingen dreigt te verrommelen [5].

Ook in andere evaluaties en adviezen klinkt zorg door over kernkwaliteiten in Nationale Landschappen [9]. Het Rijk het kwaliteitsdebat over Nationale Landschappen entameren en verkennen of de nieuwe Wro kan worden ingezet voor versterking van het beleidskader, om zo het instrumentarium voor de uitvoering te verbeteren. Onlangs is een ‘Handreiking Kwaliteit Landschap, voor provincies en gemeenten’ gepresenteerd. Tegelijkertijd is het startsein gegeven voor een “gesprek met de samenleving”. Eind 2006 zullen de uitkomsten van dit gesprek samen met de Handreiking Landschap worden aangeboden aan de Tweede Kamer als de ‘Kwaliteitsagenda Landschap’

9 Hoe wordt de hoogte bepaald van de budgetten die worden ingezet? Wat is hiervan de onderbouwing?

Uitvoeringsagenda

In de uitvoeringsagenda is een overzichtconstructie opgenomen waarin alle financiële middelen staan opgenomen die rijksbreed worden ingezet voor het ruimtelijk beleid. Het betreft hier uitsluitend de rijksinvesteringsmiddelen. Daarnaast is het een indicatie, omdat sommige onderdelen van bedragen ook betrekking kunnen hebben op niet-ruimtelijke zaken. Door de indeling van de verschillende interdepartementale begrotingen is het niet mogelijk dit te destilleren. Het is dus niet exact aan te geven hoeveel geld er gaat naar de ruimtelijke component.

Budgetten

De budgetten worden bepaald en vastgesteld via de jaarlijkse reguliere begrotingsmomenten. De onderbouwing vindt plaats aan de hand van nut en noodzaak. Dit doorloopt in eerste instantie het interne departementale traject. Vervolgens wordt dit voorgelegd aan de minister van Financien. De Ministerraad neemt uiteindelijk een definitief besluit over de toe te wijzen budgetten.

Over veel van de budgetten vindt interdepartementaal afstemming plaats. Bijvoorbeeld via het directeurenoverleg programma-aanpak/Nota Ruimte en in een later stadium weer de RPC. Op deze wijze wordt zoveel en zo zorgvuldig mogelijk getracht de middelen op een efficiënte en effectieve wijze in te zetten voor de doelen van de Nota Ruimte.

VROM/artikel 4 en artikel 5

Op artikel 4 en 5 zijn de investeringsbudgetten beperkt. Het gaat hier met name om procesbudgetten. VROM voelt zich medeverantwoordelijk voor een samenhangende planning en uitvoering zonder onnodig in de verantwoordelijkheden van andere overheden of organisatie te treden. Op dit terrein wordt een grote inspanning geleverd.

De VROM budgetten, en de investeringsbudgetten meer concreet, richten zich op ruimtelijke kwaliteit. De sectordepartementen richten zich bijvoorbeeld op infrastructuur en bedrijventerreinen.

Hieronder volgt een korte beschrijving van de investeringsbudgetten op artikel 4 en 5.

Artikel 4

Het Besluit subsidies investeringen kennisinfrastructuur (Bsik) stelt uit het Fonds Economische Structuurversterking (FES) middelen beschikbaar voor kennisontwikkeling. Voor de besluitvorming heeft het kabinet zich gebaseerd op adviezen van de Commissie van Wijzen ICES/KIS welke aanvragen in aanmerking kunnen komen voor Bsik-subsidie. In totaal 37 samenwerkingsverbanden of consortia ontvangen BSIK-subsidie.

De BSIK-consortia staan voor de opgave om in een periode van 6 jaar nieuwe kennis, netwerken en innovatie te genereren. De overheid hecht groot belang aan deze toegevoegde waarde. Daarom wenst de overheid tussentijds inzicht te hebben in de stand van zaken van de projecten om, indien nodig, bij te kunnen sturen. Om de overheid dat inzicht te verschaffen, monitoren SenterNovem en NWO jaarlijks de voortgang van de BSIK-projecten, in afstemming met de Commissie van Wijzen. Deze rapportages wordt verzonden aan de Tweede Kamer. Een midterm-evaluatie zal in de loop van 2007 plaatsvinden.

Artikel 5

Het bufferzonebudget wordt via LNV overgeheveld naar het ILG. Dit budget wordt bepaald door de gewenste grondaankopen. Hieraan ligt een convenant ten grondslag.

Het Belvederebudget wordt overgeheveld naar OCW, die een deel van dat budget via ILG laten lopen en een deel regulier uitgeven.

De Interreg gelden worden voor het grootste gedeelte gebruikt als aanvulling op de financiering uit Europa.

BIRK en NSP betreffen gelden uit het Fonds Economische Structuurversterking (FES).

De uitkering en hoogte van dit soort bedragen kent een eigen besluitvormingstraject via het ICRE. De geplande uitgaven moeten voldoen aan de FES criteria.

Financiering van de uitvoering (inzet rijksmiddelen)

Het Kabinet heeft 100 miljoen euro extra beschikbaar gesteld naast de al eerder gereserveerde 900 miljoen euro voor de uitvoering van de Nota Ruimte in de periode 2011-2014. Hiermee is uit het FES-fonds voor de uitvoering van deze Nota in totaal 1 miljard euro beschikbaar gesteld. Deze middelen zijn beschikbaar naast de reguliere sectorale departementale middelen en de middelen specifiek voor de problematiek van de Noordvleugel. In het Kabinet is afgesproken dat voor de periode 2007-2010 €250 miljoen versneld bestemd wordt voor de uitvoering van integrale gebiedsontwikkelingsprojecten, onder andere Greenports en projecten voor de uitvoering van de programma-aanpak. In de periode 2011-2014 is de resterende €750 miljoen beschikbaar voor deze integrale gebiedsontwikkeling. Daar bovenop wordt in

2008 €9 miljoen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het project Groningen Centrale Zone (voor het onderdeel pijpleidingen).

Voor de toekenning en besteding van bovengenoemde middelen heeft het kabinet een procedure ontwikkeld. Het Rijk voert hierbij de regie. Belangrijkste criterium om een financiële bijdrage te krijgen, is dat een project bijdraagt aan de ruimtelijke hoofdstructuur of daaraan volgens de Nota Ruimte (financieel) gelijkgestelde gebieden. De projecten dienen daarnaast een positieve MKBA te hebben en FES waardig te zijn. In deze procedure worden drie fasen onderscheiden: de verkenningsfase, de uitwerkingsfase en de besluitvormingsfase.

Enkele projecten bevinden zich reeds in de uitwerkingsfase (Klavertje 4, Eindhoven A2 zone, Noordelijke IJoevers en Hoekse Waard), ook zijn reeds enkele projecten voorgedragen voor de verkenningsfase.

10 Bijlage 1 Overzicht relevant evaluatieonderzoek

- [1] VROM-raad advies: *'Ruimte geven, ruimte nemen. Voorstellen ter verbetering van de uitvoering van het ruimtelijk beleid'*, Advies 051, VROM-raad, maart 2006
 - [2] Kabinetsreactie VROM-raad advies "Ruimte geven, ruimte nemen".
 - [3] *"Tussenevaluatie programma aanpak Nota Ruimte. Eindrapport"* B&A i.o.v. Ministeries van VROM, LNV, VenW, EZ; februari 2006 (Noord- en Zuidvleugel, Groene Hart en Brabantstad/Zuidoost-Nederland)
 - [4] "Nieuwe Sleutelprojecten op stoom, voortgangsrapportage maart 2006" (Ministerie VROM)
 - [5] "Monitor Nota Ruimte. De opgave in beeld". Daniëlle Snellen, Hans Farjon, Rienk Kuiper, Nico Pieterse, Rotterdam/Den Haag: NAI Uitgevers/RPB-MNP.
- Vier decentrale evaluatie: Grondbeleid, Functieverandering in het Buitengebied, Nationale Landschappen en Bundelingsbeleid:
- [6] *"Met vereende kracht? Uitkomsten ex-ante evaluatie sturingsfilosofie bundelingsbeleid Nota Ruimte."* Lysias Consulting Group i.o.v. VROM, IPO en VNG, juni 2006
 - [7] "Grondbeleid en grondbeleidsinstrumenten in relatie tot doelbereiking nota Ruimte". Onderzoeksinstituut OTB i.o.v. VROM, IPO en VNG, februari 2006
 - [8] *"Thema: Functieverandering Buitengebied"* Royal Haskoning i.o.v. VROM, IPO en VNG, februari 2006
 - [9] *"Partners in positie brengen. Onderzoek nationale landschappen"* B&A Groep i.o.v. VROM, IPO en VNG, juni 2006
-
- [10] Raad voor het Landelijk Gebied: *"Recht op groen"*, Advies 05/6a en 05/6b; juni 2005
 - [11] Ruimtelijk Planbureau: *"Bloeiende bermen, Verstedelijking langs de snelweg"*, 2006
 - [12] Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO) (Ministeries V&W, LNV, VROM, mei 2004)
 - [13] Ruimte voor Ruimte-regeling; Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, 30300 XI, nr.70.
 - [14] *"Verstening en functieverandering in het landelijk gebied"*. Alterra en ABF Research i.o.v. VROM, alterra-rapport 1202; 2005.
 - [15] Advies commissie gebiedsontwikkeling (cie Bakker): *"Ontwikkelkracht"* Adviescommissie Gebiedsontwikkeling, Lysias Consulting Group, 2005
 - [16] *Motie Lemstra c.s.*: Eerste Kamer, 2005-2006, 29435, D
 - [17] *Motie-Meindertsma c.s.*: Eerste Kamer, 2005, 30.091, F)
 - [18] "Maatschappelijke kosten en baten IBO verstedelijking. Input voor interdepartementaal beleidsonderzoek" Ecorys Nederland BV i.o.v. ministeries van Financien en VROM, december 2005
 - [19] Nieuwe Sleutelprojecten op stoom, *voortgangsrapportage maart 2006* (Ministerie VROM, maart 2006)

- [20] Bestuurlijke afspraken: 'De Nota Ruimte ieder zijn rol', (Ministeries VROM, LNV, BZK, V&W en IPO en VNG, december 2005)
- [21] Eindrapportage Programma voorbeeldprojecten gebiedsontwikkeling (Ministerie VROM, 1 december 2005)
- [22] Beleidsbrief, Ruimtelijke Ordening Ondergrond (Kamerstukken II, 2004/05, 29387, nr. 7)
- [23] Ruimte voor Ruimte-regeling; Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, 30300 XI, nr.70.

11 Bijlage 2 VROM-Doelenboom (ruimtelijk beleid)

Art. 4 Organiseren van het ruimtelijke afwegingsproces in Nederland.

Het onderhouden van ruimtelijk relevante wet- en regelgeving.

Het ordonneren en optimaliseren van ruimtelijke afwegingsprocessen.

Decentrale overheden in staat stellen hun ruimtelijke beleid uit te voeren.

Het Nederlandse belang in brengen in Europese kaders die van invloed zijn op de ruimtelijke afweging.

i.s.m. (art. 12) Handhaving en toezicht

om een succesvolle uitvoering en naleving van het beleid voor wonen, ruimte, milieu en veiligheid te bereiken

Wet en regelgeving:

Herziening Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO)

Grondexploitatiewet

Wet voorkeursrecht gemeenten

Kaderstelling:

Streekplannen

Financieel:

Subsidie Interdepartementale Commissie Economische structuurversterking/Kennisinfrastructuur (ICES/KIS);

Bestuurlijk:

Programma-aanpak (zie ook Programma-aanpak Nota Ruimte, kamerstukken II, 2004-2005, 29 435 XI, nr. 16.)

Gemeenschappelijk ontwikkelingsbedrijf

Communicatie:

Digitale Uitwisseling in Ruimtelijke Processen (DURP)

Agenda gebiedsontwikkeling

Doorwerking en handhaving

Doorwerking

Preventief toezicht

Art. 5 Uitvoeren van de plannen voor de nationale ruimtelijke hoofdstructuur (nRHS)

Om de internationale concurrentiepositie te versterken

Om krachtige steden en een vitaal platteland te bevorderen.

Om (inter)nationale ruimtelijke waarden te borgen en te ontwikkelen.

Om bijzondere landschappelijke en cultuurhistorische waarden te borgen en ontwikkelen

Om natuurwaarden te borgen en ontwikkelen

Om bereikbare en toegankelijke recreatievoorzieningen in en rond te steden te versterken

Om variatie tussen stad en land te versterken

i.s.m. (art. 11) Vergroten van de externe veiligheid

Om milieu en veiligheidsaspecten vroegtijdig , gebiedsgericht en geïntegreerd in de ruimtelijke plannen te betrekken (art. 11)

Wet en regelgeving:

- Grondexploitatiewet
- PKB Waddenzee

Financieel:

- Subsidies Nieuwe Sleutelprojecten (NSP)
- Subsidie Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK)
- Belvedere
- Bufferzones

Bestuurlijk:

- Programma Zuidvleugel
- Strategische agenda Randstad
- Nationale stedelijke netwerken
- Kabinetsstandpunt Schiphol